

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Kielcach

LKI – 4101-02-02/2013
P/13/168

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/13/168 – Zagospodarowanie osadów powstających w oczyszczalniach ścieków komunalnych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2011 – 2012 oraz okres wcześniejszy, jeżeli działania podjęte przed 1 stycznia 2011 r. miały wpływ na stan objęty kontrolą.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach.
Kontroler	Zbigniew Majewski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 84749 z dnia 16 maja 2013 r. [Dowód: akta kontroli str. 1 – 2]
Jednostka kontrolowana	Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o., 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski ul. Sienkiewicza 91 (dalej: MWiK lub Spółka).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Zdzisław Foremniak, Prezes Zarządu – Dyrektor Naczelny [Dowód: akta kontroli str. 3]

Ocena
ogólna

II. Ocena kontrolowanej działalności

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹, działalność kontrolowanej jednostki w zakresie zagospodarowania osadów powstających w oczyszczalni ścieków komunalnych.

Pozytywną ocenę uzasadniają:

- prowadzenie dokumentacji wytwarzania i gospodarowania komunalnymi osadami ściekowymi, w tym miesięcznych kart ewidencji i kart odpadów dla osadów, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów²;
- terminowe przekazywanie rocznych zestawień danych o komunalnych osadach ściekowych Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego, zgodnie z obowiązkiem określonym w art. 37 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach³ (dalej: *ustawa o odpadach*);
- sporządzanie zbiorczych zestawień danych o komunalnych osadach ściekowych zgodnie ze wzorem określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych o odpadach⁴;
- prowadzenie badań laboratoryjnych zanieczyszczeń osadów.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² Dz. U. Nr 249, poz. 1673.

³ Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm. (obowiązywała do dnia 23 stycznia 2013 r.).

⁴ Dz. U. Nr 249, poz. 1674 (uchylona z dniem 23 stycznia 2013 r.).

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły:

- nieprzestrzegania warunków określonych w decyzji wojewody⁵, w zakresie obowiązku ważenia wytwarzanych osadów;
- niezamieszczania w ewidencji komunalnych osadów ściekowych danych o numerze *karty przekazania osadu*;
- wykazania w *rocznym zbiorczym zestawieniu danych o komunalnych osadach ściekowych za 2011 r.*, przekazanym Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego, powierzchni gruntów na których stosowano osady o 1,5000 ha mniejszej od faktycznej powierzchni gruntów wykazanej przez dysponentów (zleceńodawców) gruntów;
- nieoddzielania lub nieoznakowania miejsca składowania osadów dowożonych bezpośrednio po ich wytwarzaniu i osadów z których pobierano próbki do badań;
- przechowywanie osadów na niezadaszonym składowisku – drugim, przeznaczonym do wywożenia do odbiorców osadów;
- nieprzestrzegania obowiązku, w zakresie przekazywania odbiorcom wyników badań laboratoryjnych osadów;
- wydania 58,0 Mg osadów odbiorcy który sam zlecił badania laboratoryjne swojego gruntu, wyniki których nie zawierały określenia zawartości metali ciężkich w badanych próbkach;
- wydania 19 odbiorcom 1.801,0 Mg osadów do zastosowania na gruntach o powierzchni 330,4300 ha, bez wcześniejszego uzyskania zleconych przez Spółkę wyników badań tych gruntów.

Wszystkie odniesienia od *ustawy o odpadach* użyte w niniejszym wystąpieniu pokontrolnym dotyczą ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. W przypadku odwołania się do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach⁶, zostało to wyraźnie zaznaczone w tekście.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Ewidencjonowanie osadów ściekowych, realizacja obowiązków sprawozdawczych

Opis stanu
faktycznego

Decyzją Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 17 października 2003 r., znak: ŚR.III.6620-30/2003, MWiK uzyskały pozwolenie na wytwarzanie odpadów, w tym ustabilizowanych komunalnych osadów ściekowych (kod: 19 08 05), w ilości 8.000,0 Mg w ciągu roku. Termin obowiązywania pozwolenia upływa z dniem 30 września 2013 r. Zgodnie z ww. decyzją odpady o kodzie 19 08 05 mogą być wykorzystywane w rolnictwie na terenie gmin: Ostrowiec, Bodzechów, Sadowie, Kunów, Waśniów, Białtów i Ćmielów. Wytworzone osady ściekowe należy magazynować w sposób selektywny, w miejscach na ten cel przeznaczonych i odpowiednio oznakowanych, a także zabezpieczonych przed dostępem osób postronnych. Ilość powstających odpadów powinna być ważona, mierzona i ewidencjonowana, a pracownicy odpowiedzialni za prowadzenie ewidencji, winni kontrolować ilość wytwarzanych odpadów poszczególnych rodzajów, dopuszczonych decyzją wojewody. [Dowód: akta kontroli str. 4-12]

W badanym okresie, ewidencja osadów ściekowych prowadzona była w formie miesięcznych *kart ewidencji komunalnych osadów ściekowych*. Ewidencja ta zawierała wymagane informacje, przewidziane w formularzu stanowiącym załącznik

⁵ Decyzja Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 17 października 2003 r., znak: ŚR.III.6620-30/2003 w sprawie pozwolenia na wytwarzanie odpadów.

⁶ Dz. U. z 2013 r., poz. 21.

nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów, za wyjątkiem danych dotyczących numeru *karty przekazania odpadu* (osadu). [Dowód: akta kontroli str. 13-48]

Spółka sporządzała *karty przekazania odpadu* (osadu), które zawierały wszystkie wymagane informacje przewidziane w załączniku nr 5 do cytowanego wcześniej rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie wzoru dokumentów. [Dowód: akta kontroli str. 49-50]

Miesięczne *karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych* sporządzane były w systemie komputerowym na podstawie: zapisów zawartych na drukach *Raportów zmianowych*, które wypełniali pracownicy produkcji obsługujący urządzenia oczyszczalni ścieków (w *Raportach zmianowych* podawano m.in. ilość osadów wyprodukowanych podczas danej zmiany) oraz na podstawie *Raportów miesięcznych produkcji odpadów technologicznych*, które były zbiorczym zestawieniem *Raportów zmianowych*. Kierownik Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesław Krycia złożył wyjaśnienie, z którego wynika, że waga osadów powstających podczas produkcji ustalana była na podstawie kalibracji przyczepy ciągnikowej przewożącej wytwarzany na bieżąco osad (zważona, w pełni załadowana osadem przyczepa o objętości 4 m³ ważyła 3.2 Mg). [Dowód: akta kontroli str. 423-439]

Zbiorcze zestawienie danych o komunalnych osadach ściekowych za 2011 i 2012 r. sporządzone zostało zgodnie ze wzorem określonym w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych.

Dane wykazane w rocznych *zbiorczych zestawieniach danych o komunalnych osadach ściekowych*, w zakresie masy wytworzonych osadów ściekowych były zgodne z danymi zawartymi w *kartach ewidencji komunalnych osadów ściekowych*. [Dowód: akta kontroli str. 13-48, 51-57]

MWiK nie zawierały umów z dysponentami gruntów w zakresie dostawy osadów ściekowych. Wydawanie osadów następowało na podstawie pisemnego zlecenia składanego przez dysponenta gruntów (Zleceniodawcę) według określonego przez Spółkę wzoru. Spółka nie prowadziła dziennika wpływu zleceń składanych przez Zleceniodawców, a gromadzone one były w oddzielnych segregatorach w danym roku. W zleceniach na odbiór osadów Zleceniodawca oprócz danych osobowych i adresu zamieszkania podawał: ilość osadów do odbioru, miejsce ich stosowania (miejscowość, numer i powierzchnię działki oraz obręb), typ gleby. W zleceniu podawano również koszty załadunku osadów, które wynosiły jeden zł/Mg plus 23% podatek VAT (nie mniej niż 5 zł w przypadku odbioru mniejszej ilości niż 5 Mg), którymi obciążano Zleceniodawcę oraz koszty transportu MWiK, w przypadku gdy osady dostarczane były Zleceniodawcy transportem Spółki. Termin odbioru osadów uzgadniany był telefonicznie ze Zleceniodawcą przez Spółkę. Na dokumencie *Rozliczenie załadunku osadu* lub dokumencie *Potwierdzenie wywozu i załadunku* (w przypadku dostarczania osadów Zleceniodawcy transportem Spółki) odnotowywano datę odbioru osadów, jego ilość wyrażoną w Mg, odległość na którą transportowano osady oraz numer rejestracyjny pojazdu. Dane zawarte w tych dokumentach były potwierdzane podpisem Zleceniodawcy. Ponadto Zleceniodawca potwierdzał podpisem odbiór osadów na *karcie przekazania odpadu* (osadu). Zleceniodawca składając zlecenie zobowiązywał się do wykorzystania osadów do celów nawozowych zgodnie z *Informacją o możliwościach i ograniczeniach w przyrodniczym wykorzystaniu nawozu organicznego z oczyszczalni ścieków w Ostrowcu Świętokrzyskim*, która była przez Spółkę przekazywana Zleceniodawcy, zgodnie obowiązkiem określonym w art. 43 ust 4 ustawy o odpadach, według

którego wytwórca odpadów (osadów) obowiązany jest do przekazania takiej informacji odbiorcy osadów. [Dowód: akta kontroli str. 61-68, 395]

Powierzchnia działek wykazana przez zleceniodawców w 2011 r. wynosiła 398,7000 ha, natomiast w *rocznym zbiorczym zestawieniu danych o komunalnych osadach ściekowych* wykazano powierzchnię 397,2000 ha. W 2012 r. powierzchnia gruntów wykazana przez zleceniodawców wynosiła 251,7500 ha i była zgodna z powierzchnią gruntów wykazaną w *rocznym zbiorczym zestawieniu danych o komunalnych osadach ściekowych* za 2012 r. [Dowód: akta kontroli str. 51-57, 74]

Roczne zbiorcze zestawienia danych o komunalnych osadach ściekowych za lata 2011 - 2012 r., przekazane zostały Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego odpowiednio: w dniu 14 marca 2012 r. i 15 marca 2013 r., tj. zgodnie z wymogiem określonym w art. 37 ust. 3 ustawy o odpadach, wg którego termin przekazania rocznych zbiorczych zestawień upływa 15 marca roku następnego. Ww. zestawienia nie były poddawane korektom, a Marszałek Województwa nie wydawał decyzji w tym zakresie. [Dowód: akta kontroli str. 58-60]

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nieprzestrzegania warunków określonych w decyzji wojewody⁷ w zakresie obowiązku ważenia wytwarzanych osadów.

Zgodnie z decyzją wojewody dotyczącą pozwolenia na wytwarzanie odpadów – *ilość powstających odpadów będzie ważona, mierzona i ewidencjonowana, a pracownicy odpowiedzialni za prowadzenie ewidencji, winni kontrolować ilość wytwarzanych odpadów poszczególnych rodzajów, dopuszczonych niniejszą decyzją*. [Dowód: akta kontroli str. 4-12, 74]

Określanie wagi wytwarzanego osadu w oparciu o kalibrację środka transportu przewożącego na składowisko odpadów powodowało nieprzestrzeganie postanowień zawartych w *decyzji wojewody* oraz nierzetelne prowadzenie ewidencji osadów wytworzonych w procesie oczyszczania ścieków, w tym *kart przekazania odpadów (osadów)* oraz *rocznych zbiorczych zestawień danych o komunalnych osadach ściekowych* przekazywanych Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego. Odpowiedzialność za tę nieprawidłowość ponosi kierownik oczyszczalni ścieków Wiesława Krycia i z tytułu nadzoru nad pracą podległych pracowników – Prezes Spółki Zdzisław Foremniak.

2. Przekazywanie osadów odbiorcom bez ich ważenia.

Wg wyjaśnień kierownika oczyszczalni ścieków Wiesława Krycia, że *ilość wydanego osadu osobom dysponującym gruntem, na którym osad był stosowany określana była na podstawie ładowności pojazdu lub przyczepy, którą osad był odbierany. Ładowność spisywana była z dowodu rejestracyjnego pojazdu lub przyczepy. Wydawany osad nie był ważony ponieważ oczyszczalnia nie jest wyposażona w urządzenia wagowe (...)*. [Dowód: akta kontroli str. 76]

Zdaniem NIK, określanie wagi wytwarzanego osadu w ten sposób jest bardzo mało wiarygodne. Waga osadu jest zależna bowiem od pojemności skrzyni ładunkowej i ciężaru właściwego osadu (przekazywanego w różnym stopniu uwodnienia). Skutkiem powyższego było nierzetelne określanie wagi przekazywanych odbiorcom osadów: w ewidencji Spółki, w *kartach przekazania odpadów (osadów)* oraz *rocznych zbiorczych zestawień danych o komunalnych osadach ściekowych* przekazywanych Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego.

⁷ Patrz przypis nr 5.

Ponadto wydawanie osadów bez określenia ich wagi mogło być przyczyną zastosowania na gruntach dawek osadów, które nie odpowiadały normom określonym w *Informacjach o możliwościach i ograniczeniach w przyrodniczym wykorzystaniu nawozu organicznego z oczyszczalni ścieków w Ostrowcu Świętokrzyskim*. W informacjach tych odbiorcom osadów przekazywano dane o maksymalnych dawkach osadów ściekowych, wyrażonych w Mg, jakie można zastosować jednorazowo na 1 ha gruntu.

Odpowiedzialność za tę nieprawidłowość ponosi kierownik oczyszczalni ścieków Wiesław Krycia i z tytułu nadzoru nad pracą podległych pracowników – Prezes Spółki Zdzisław Foremniak.

3. Spółka w prowadzonej ewidencji komunalnych osadów ściekowych nie zamieszczała danych o numerze karty przekazania odpadu (osadu). Zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów, ewidencja osadów ściekowych powinna zawierać dane o numerze karty przekazania odpadu (osadu). [Dowód: akta kontroli str. 13-48]

Odpowiedzialność za powyższą nieprawidłowość ponosi Wiesław Krycia, kierownik Wydziału Oczyszczalni Ścieków, który zgodnie ze swoim zakresem obowiązków odpowiada za *całokształt działalności podległych pracowników i wyniki pracy komórki, a w szczególności za (...) przestrzeganie przepisów*. Z tytułu nadzoru nad pracą podległych pracowników, odpowiedzialność ponosi Prezes Spółki, Zdzisław Foremniak. [Dowód: akta kontroli str. 69-72]

Kierownik Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesław Krycia wyjaśnił, że: w karcie ewidencji komunalnych osadów ściekowych nie została umieszczona kolumna z numerem karty przekazania odpadu. Informatyk, który przystosowywał kartę ewidencji do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów nie uwzględnił tej rubryki przez niedopatrzenie. Ja również nie zauważyłem braku tej kolumny. Wyjaśniam, że wszystkie dane zawarte w karcie przekazania odpadu zostały umieszczone w karcie ewidencji komunalnych osadów ściekowych i jest możliwość sprawdzenia numeru karty przekazania. Podjęto działania mające na celu uzupełnienie karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych o kolumnę z numerem karty przekazania odpadu. [Dowód: akta kontroli str. 73]

4. Powierzchnia gruntów na których stosowano osady wykazana w rocznym zbiorczym zestawieniu danych o komunalnych osadach ściekowych za 2011 r., przekazana Marszałkowi Województwa Świętokrzyskiego, była mniejsza o 1,5000 ha od faktycznej powierzchni gruntów, podanej przez dysponentów gruntów (zlecniodawców). [dowód: akta kontroli str. 51-57, 74]

Odpowiedzialnym za powyższe jest kierownik Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesław Krycia, który wyjaśnił: występująca różnica 1,5000 ha w powierzchni gruntu na której zastosowano osad pofermentacyjny pomiędzy zbiorczym zestawieniem danych o komunalnych osadach ściekowych za 2011 r., a zleceniami na odbiór osadu wynika z błędnego zestawienia danych przez program komputerowy ewidencji osadów „OSADY”. W 2011 r. zlecenie na odbiór osadu złożyło dwóch różnych odbiorców o tym samym imieniu i nazwisku lecz różnych adresach zamieszkania. W miesięcznych kartach komputerowej ewidencji komunalnych osadów ściekowych ci dwaj odbiorcy zostali zarejestrowani każdy osobno. Ww. komputerowy program ewidencji osadów w zestawieniu zbiorczym (rocznym) uwzględnił tylko jednego z tych odbiorców w zakresie powierzchni gruntu na której zastosowano osad pofermentacyjny. Podjęto działania mające na celu

wyeliminowanie tego typu błędów w komputerowym programie ewidencji osadów. [dowód: akta kontroli str. 75]

Z tytułu nadzoru nad pracą podległych pracowników, odpowiedzialność za ww. nieprawidłowość ponosi także Prezes Spółki, Zdzisław Foremniak.

W oświadczeniu z dnia 29 maja 2013 r., przedstawiciel firmy Centrum Usługowe Informatyki „Infos” s.c. w Ostrowcu Świętokrzyskim stwierdził, że zgodnie z zaleceniem Miejskich Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Ostrowcu Świętokrzyskim zostały wprowadzone następujące korekty do programu komputerowego „Osady”: została umieszczona kolumna z numerem karty przekazania odpadu w Karcie Ewidencji Komunalnych Osadów Ściekowych zgodnie z rozporządzeniem ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów, w komputerowym programie ewidencji osadów w Zbiorczym Zestawieniu Danych o Komunalnych Osadach Ściekowych wprowadzono korektę umożliwiającą zarejestrowanie powierzchni gruntu dla odbiorców o tym samym imieniu i nazwisku i różnych adresach zamieszkania. [Dowód: akta kontroli str. 168]

Kierownik Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesław Krycia przedstawił kontrolerowi zmodyfikowany wzór karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych, która zawierała dane dotyczące numeru karty przekazania odpadu (osadu). W związku z wyeliminowaniem w trakcie kontroli opisanych wyżej nieprawidłowości, w niniejszym wystąpieniu nie zawarto wniosków pokontrolnych w tym zakresie. [Dowód: akta kontroli str. 169]

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

2. Postępowanie z wytworzonymi osadami ściekowymi na terenie oczyszczalni

Opis stanu
faktycznego

W roku 2011 (stan na 31 grudnia) równoważna liczba mieszkańców (RLM) w aglomeracji obsługiwanej przez oczyszczalnię ścieków Spółki wynosiła 87.150, a na koniec 2012 r. - 79.676. W ww. latach RLM wg danych Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej z realizacji Krajowego Programu Ścieków Komunalnych wynosiła 88.573. Liczba mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego na koniec 2011 i 2012 r. wynosiła odpowiednio: 67.365 i 69.798, natomiast liczba mieszkańców obsługiwanych przez tabor asenizacyjny w tym okresie wynosiła odpowiednio: 23.588 i 20.060. Ilość oczyszczonych ścieków komunalnych ogółem w ciągu danego roku (w tys. m³) wynosiła odpowiednio: 5.333 i 4.309, w tym ścieków dowożonych wozami asenizacyjnymi: 79 i 62.

Masa osadów ustabilizowanych i zagęszczonych po procesie mechanicznego odwodnienia powstająca w oczyszczalni wynosiła, w 2011 r. - 4.212,8 Mg, (w przeliczeniu na suchą masę 803,8 Mg), a w 2012 r. - 3.766,8 Mg (w przeliczeniu na suchą masę 653,5 Mg). Osady wykorzystywane były w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczone do produkcji pasz (2.023,8 Mg w 2011 r. i 1.987,5 Mg w 2012 r.) oraz do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz (1.298,0 Mg w 2011 r. i 1.147,0 w 2012 r.). Masa osadów czasowo magazynowanych w 2011 r. wynosiła 891,0 Mg (w przeliczeniu na suchą masę 170,0 Mg, a w 2012 r. 632,3 Mg (w przeliczeniu na suchą masę 120,4 Mg). [Dowód: akta kontroli str. 77]

W kontrolowanym okresie, w procesie stabilizacji wszystkie osady poddane zostały obróbce biologicznej (stabilizacja symultaniczna i fermentacyjna)

i chemicznej (wapnowanie). W 2011 r. ustabilizowano 4.212,8 Mg osadów (803,8 Mg suchej masy), a w 2012 r. – 3.766,8 Mg (653,5 Mg suchej masy). [Dowód: akta kontroli str. 77, 79]

Oględziny terenu oczyszczalni ścieków przeprowadzone w dniu 4 czerwca 2013 r. wykazały, że sposób postępowania z osadami w procesie oczyszczania ścieków był zgodny z posiadaną przez Spółkę *Instrukcją technologiczną oczyszczalni ścieków w Ostrowcu Świętokrzyskim* oraz decyzją Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 17 października 2003 r. o pozwoleniu na wytworzenie odpadów, w zakresie miejsca i sposobu magazynowania odpadów. Wszystkie urządzenia stabilizujące osady były sprawne i pracowały. Tymczasowe składowisko osadów składało się z dwóch wydzielonych i utwardzonych miejsc, z których jedno o powierzchni ok. 860 m² było zadaszone, natomiast drugie o powierzchni ok. 760 m² nie posiadało zadaszenia. Na dzień oględzin na składowisku zadaszonym znajdowało się wg ewidencji wytwarzanych i przekazywanych osadów 774,0 Mg osadów, a na składowisku niezadaszonym 598,5 Mg osadów. [Dowód: akta kontroli str. 4-12, 81-127, 159-160]

W latach 2011-2012 w oczyszczalni ścieków MWiK nie zaistniała sytuacja, w której masa osadów wytworzona w wyniku oczyszczania ścieków nie nadawała się do zagospodarowania w rolnictwie. [Dowód: akta kontroli str. 80]

Masa osadów znajdujących się na terenie oczyszczalni, na dzień 31 grudnia 2011 i 2012 r. wynosiła wg ewidencji wytwarzanych i przekazywanych osadów odpowiednio: 891,0 i 632,3 Mg. Spółka przestrzegała postanowień zawartych w art. 63 ust. 3 ustawy o odpadach, który stanowi że: – *Odpady przeznaczone do odzysku lub unieszkodliwienia, z wyjątkiem składowania, mogą być magazynowane, jeżeli konieczność magazynowania wynika z procesów technologicznych lub organizacyjnych i nie przekracza terminów uzasadnionych zastosowaniem tych procesów, nie dłużej jednak niż przez okres trzech lat.* Według wyjaśnienia kierownika Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesława Krycia, osady zmagazynowane na koniec 2011 w ilości 891,0 Mg zostały przekazane odbiorcom do kwietnia 2012 r., a osady zmagazynowane na koniec 2012 r. w ilości 632,3 Mg, zostały przekazane odbiorcom do kwietnia 2013 r. [Dowód: akta kontroli str. 78]

Według § 5 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych⁸(dalej: *rozporządzenie koś*), w oczyszczalni ścieków należącej do MWiK (gdzie RLM nie przekraczała 100.000 mieszkańców) badania metodami referencyjnymi komunalnych osadów ściekowych powinny być przeprowadzone nie rzadziej niż raz na cztery miesiące. Spółka przestrzegała obowiązku wynikającego z *rozporządzenia koś* i przeprowadziła w 2011 r. cztery, a w 2012 r. trzy badania laboratoryjne próbek osadów. [Dowód: akta kontroli str. 128-148]

Według wyjaśnień kierownika Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesława Krycia, Zlecniodawcom wydawano osady do stosowania na gruntach, z partii osadów, z których wcześniej pobierane były próbki do badań laboratoryjnych. [Dowód: akta kontroli str. 149]

Próbki do badań laboratoryjnych pobierane były przez Laboratorium Ścieków MWiK, które nie posiadało akredytacji w tym zakresie. Według klauzuli zamieszczonej w *protokołach z pobrania próbki osadu przefermentowanego przeznaczonego do badań*, próbki osadu pobierano wg zaleceń określonych w § 5 pkt 3 *rozporządzenia koś*. [Dowód: akta kontroli str. 150-156]

⁸ Dz. U. Nr 137, poz. 924.

Pobrane przez Laboratorium Ścieków MWiK próbki osadów przesyłane były do badań laboratoryjnych, które przeprowadzało SGS EKO-PROJEKT Spółka z o.o. w Pszczynie. Laboratorium prowadzone przez tą firmę posiadało certyfikat akredytacji Nr AB 1232, wydany przez Polskie Centrum Akredytacji w dniu 9 listopada 2010 r., z terminem ważności do 8 listopada 2014 r. Certyfikat akredytacji upoważniał laboratorium m.in. do pobierania próbek gleby i osadów i wykonywania w tym zakresie badań laboratoryjnych [Dowód: akta kontroli str. 157-158, 396, 413-416]

W sprawozdaniach z badań próbek osadów, laboratorium w Pszczynie określało przyjęte metody referencyjne badań oraz zakres badań (wskaźniki), które były zgodne z wymienionymi w załączniku nr 4 do *rozporządzenia koś*. W zbadanych próbkach nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych ilości bakterii i pasożytów jelitowych oraz zawartości metali ciężkich. [Dowód: akta kontroli str. 128-148]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Miejsca składowania osadów nie posiadały oznaczeń które osady pochodzą z bieżącej produkcji i nie były badane laboratoryjnie, a które osady przebadano i mogą być wydawane odbiorcom do stosowania na glebie. Brak takich oznaczeń, może doprowadzić do wydania odbiorcom osadów nieprzebadanych laboratoryjnie, jak również do pomyłek przy poborze próbek do badań laboratoryjnych.

2. Na terenie oczyszczalni ścieków składowano osady na utwardzonej powierzchni ok. 760 m², która nie posiadała zadaszenia.

W przypadku wystąpienia opadów atmosferycznych, osady te nie spełniają dyspozycji art. 43 ust. 2 ustawy o odpadach, bowiem można stosować tylko osady ustabilizowane i przygotowane.

Ponadto rozwodnienie osadów powoduje ich przenikanie do gruntu, pomimo utwardzenia terenu składowiska.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Próbki osadów pobierane były przez laboratorium MWiK, nieposiadające akredytacji w tym zakresie, a następnie przesyłane do badań, które przeprowadzało laboratorium SGS EKO-PROJEKT Spółka z o.o. w Pszczynie, posiadające certyfikat akredytacji Nr AB 1232, wydany przez Polskie Centrum Akredytacji.

Pobierania prób osadu do badań laboratoryjnych przez uprawnionych pracowników laboratoriów badawczych zwiększa wiarygodność wyników badań osadów ściekowych. Zdaniem NIK, takie działanie byłoby dobrą praktyką Zakładu.

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

3. Zagospodarowanie osadów ściekowych

Opis stanu
faktycznego

Oczyszczalnia ścieków MWiK nie dokonywała unieszkodliwiania osadów, natomiast poddawała je odzyskowi poprzez rozprowadzanie ich na powierzchni ziemi przez odbiorców (rolników), w celu nawożenia lub ulepszania gleby. W okresie objętym kontrolą, w wyniku oczyszczenia ścieków wg ewidencji wytwarzanych i przekazanych osadów, odzyskano 9.502,9 Mg osadów, z tego 5.103,8 Mg w 2011 r. oraz 4.399,1 Mg w 2012 r. Według rocznych sprawozdań OS-5 (Sprawozdanie z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich) na koniec 2010 r. w oczyszczalni zmagazynowanych było czasowo 967,0 Mg osadów (177,0 Mg suchej masy), natomiast na koniec 2011 i 2012 roku odpowiednio: 891 Mg (170 Mg suchej masy) i 632,3 Mg (121 Mg suchej masy). Oczyszczalnia ścieków MWiK nie poddawała unieszkodliwianiu osadów na terenie innego województwa. [Dowód: akta kontroli str. 51-57, 74, 77, 161, 404-412]

Według dyspozycji zawartej w art. 43 ust. 3 ustawy o odpadach - *Przed stosowaniem komunalne osady ściekowe oraz grunty, na których mają one być stosowane, powinny być poddane badaniom przez wytwórcę komunalnych osadów ściekowych.*

Na podstawie zleceń złożonych Spółce przez odbiorców osadów, kart ewidencji komunalnych osadów ściekowych, zbiorczych zestawień danych o komunalnych osadach ściekowych za 2011 i 2012 r. oraz sprawozdań z badań laboratoryjnych gruntów ustalono, że w okresie objętym kontrolą Spółka zleciła przeprowadzanie badań wszystkich gruntów na których zastosowano osady, poza jednym niżej opisanym przypadkiem, gdzie badania zlecił bezpośrednio odbiorca osadów. Badaniom laboratoryjnym poddane zostały wszystkie grunty o łącznej powierzchni 650,4500 ha, z tego: w roku 2011 – 398,7000 ha (w tym: 84,8000 ha gleba średnia i 313,9000 ha gleba ciężka), w roku 2012 – 251,7500 ha (w tym: 75,2000 ha gleba średnia i 176,5500 ha gleba ciężka).

Powierzchnia przebadanych laboratoryjnie gruntów przeznaczonych na cele rolnicze, rozumiane jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzonych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczone do produkcji pasz wynosiła:

- w 2011 r. 366,2000 ha (w tym: 84,8000 ha gleba średnia i 281,4000 ha gleba ciężka);
- w 2012 r. 224,2500 ha (w tym: 62,7000 ha gleba średnia i 161,5500 ha gleba ciężka);

Ponadto przebadane zostały grunty wykorzystywane na cele uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz, których powierzchnia wynosiła:

- w 2011 r. 32,5000 ha – gleba lekka;
- w 2012 r. 27,5000 ha (w tym: 12,5000 ha gleba średnia i 15,0000 ha gleba ciężka). [Dowód: akta kontroli str.13-48, 51-57, 74, 162-165, 170-379]

Badania laboratoryjne gruntów przeprowadzała ta sama firma, która dokonywała badań próbek osadów, natomiast próbki gleby do badań pobierane były, podobnie jak w przypadku osadów przez laboratorium MWiK (pkt 2.6. wystąpienia pokontrolnego).

W protokołach z poboru do badań próbki gruntu, na którym stosowane są osady ściekowe w rolnictwie, laboratorium MWiK zamieszczało klauzulę o treści – *Próbkę gruntu pobrano zgodnie z § 6 pkt 3 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13.07.2010 r. (Dz. U. Nr 137 poz. 924).* W sprawozdaniach z badań gruntów podawane były metody referencyjne badań, wyszczególnione w załączniku nr 5 do *rozporządzenia koś.* Według metodyki akredytowanej oznaczano parametry: fosforu przyswajalnego, odczynu pH, kadmu, miedzi, niklu, ołowiu, cynku, rtęci i chromu. Grupy granulometryczne piasku, pyłu i cząstek ilowych określone były według metod nieakredytowanych. Wszystkie zbadane przez laboratorium SGS EKO-PROJEKT Spółka z o.o. w Pszczynie próbki gleby spełniały warunki do stosowania osadów w rolnictwie na gruntach, z których te próbki zostały pobrane. [Dowód: akta kontroli str. 51-57, 170-379]

W latach 2011-2012 z oczyszczalni ścieków MWiK wydano osady 46 odbiorcom w ilości 7.252,5 Mg, z tego: w 2011 r. 27 odbiorcom w ilości 4.156,0 Mg i w 2012 r. 19 odbiorcom w ilości. 3.096,5 Mg. [Dowód: akta kontroli str. 417-421]

Zgodnie z art. 43 ust. 4 ustawy o odpadach – *Wytwórca komunalnych osadów ściekowych jest obowiązany do przekazywania właścicielowi, dzierżawcy lub innej osobie władającej nieruchomością, na której komunalne osady mają być stosowane, wyników badań oraz informacji o dawkach tego osadu, które można stosować na poszczególnych gruntach.*

Spółka posiadała opracowaną oddzielnie dla 2011 i 2012 r. *Informację o możliwościach i ograniczeniach w przyrodniczym wykorzystaniu nawozu organicznego z oczyszczalni ścieków w Ostrowcu Świętokrzyskim*, w których zawarte były m.in. informacje o dawkach osadu, które można było stosować na gruntach, którymi dysponowali zleceniodawcy (odbiorcy osadów) oraz o miejscach (obszarach), na których obowiązuje bezwzględny zakaz stosowania przetworzonych osadów ściekowych do nawożenia. Informacje te były przekazywane w formie pisemnej zleceniodawcom w chwili odbioru osadów. [Dowód: akta kontroli str. 61-68]

W okresie objętym kontrolą, czterech odbiorców, według złożonych zleceń, stosowało osady na tych samych gruntach w kolejnych dwóch latach. Łączny obszar gruntów na których ww. odbiorcy stosowali osady wynosił 85,0000 ha. Suma zastosowanych dawek osadów w latach 2011-2012 wynosiła 481,1 Mg suchej masy, z tego 289,9 Mg suchej masy w 2011 r. i 191,2 Mg suchej masy w 2012 r. Dopuszczalna dawka zastosowanych osadów nie przekroczyła wartości określonych w § 3 *rozporządzenia* koś. [Dowód: akta kontroli str. 387]

Oględziny przeprowadzone u trzech rolników, którzy w kontrolowanym okresie zastosowali najwięcej osadów wykazały, że osady zastosowane były na gruntach, na których nie obowiązywały zakazy ich używania, wymienione w art. 36 *ustawy o odpadach*. Nie stwierdzono przypadków zalegania osadów w pryzmach bez zmieszania na gruncie. Według informacji przekazanych przez rolników, osady były rozprowadzane na powierzchni gruntu i mieszane z nim niezwłocznie po ich dostarczeniu. [Dowód: akta kontroli str. 388- 394]

W latach 2011-2012 w oczyszczalni ścieków należącej MWiK:

- nie prowadzono działalności w zakresie wytwarzania kompostu lub nawozów;
- nie przekazywano osadów w celu dostosowania gruntów do określonych potrzeb, wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu;
- nie przekazywano osadów do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne;
- nie przekazywano osadów na składowiska odpadów komunalnych;
- nie przekazywano osadów do ich termicznego przekształcenia.

[Dowód: akta kontroli str. 167]

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. MWiK nie przekazywały wyników badań laboratoryjnych osadów dysponentom gruntów (odbiorcom osadów). [Dowód: akta kontroli str. 74]

Przyczyną powyższej nieprawidłowości było zaniedbanie obowiązków służbowych, które skutkowało naruszeniem art. 43 ust. 4 *ustawy o odpadach*, który nakłada obowiązek przekazywania wyników badań osadów właścicielom gruntów, dzierżawcom lub innym osobom władającą nieruchomością.

Odpowiedzialnym za powyższe jest Kierownik Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesław Krycia, który wyjaśnił: *oczyszczalnia przekazywała wyniki badań laboratoryjnych osadu wszystkim tym odbiorcom, którzy o to wnioskowali. Nie jestem jednak w stanie stwierdzić, ilu takim odbiorcom te badania przekazano. Przez przeoczenie nie wykonano obowiązku ustawowego wydania takich badań wszystkim odbiorcom osadu. Odbiorcy nie wykazywali zainteresowania wynikami badań osadu, bardziej interesowała ich informacja o dawkach osadu oraz możliwościach i ograniczeniach w przyrodniczym wykorzystaniu osadu. Takie informacje były przekazywane wszystkim odbiorcom osadu.* [Dowód: akta kontroli str. 166]

Spółka nie prowadziła rejestru, którym dysponentom gruntów przekazywała wyniki badań na ich wniosek, dlatego nie było możliwe ustalenie ilu odbiorcom, na ich wniosek przekazano wyniki badań osadów.

Z tytułu nadzoru nad pracą podległych pracowników, odpowiedzialność za ww. nieprawidłowość ponosi Prezes Spółki, Zdzisław Foremniak.

2. W 2011 r., w jednym przypadku oczyszczalnia ścieków MWiK wydała odbiorcy osady w ilości 58,0 Mg do zastosowania na gruncie o powierzchni 1,7000 ha. Badanie próbek tego gruntu przeprowadziło laboratorium Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Kielcach na zlecenie odbiorcy osadów, który samodzielnie pobrał próbki gruntu do badania i dostarczył do laboratorium. Laboratorium posiadało certyfikat akredytowany przez Polskie Centrum Akredytacji Nr AB 333, uprawniający do badań gleby i osadów ściekowych. W sprawozdaniu z badań akredytowanych nr 983/1/10 z dnia 29 listopada 2010 r. laboratorium nie określiło wskaźników zawartości metali ciężkich: ołowiu, kadmu, rtęci, niklu, cynku, miedzi i chromu. Według § 6 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia koś – Badania metodami referencyjnymi gruntów, na których mają być stosowane komunalne osady ściekowe, obejmują ustalenie zawartości metali ciężkich: ołowiu, kadmu, rtęci, niklu, cynku, miedzi i chromu. [Dowód: akta kontroli str. 51-54, 380, 397-403]...

Pomimo niekompletnych badań gruntu Spółka wydała osady do zastosowania rolniczego nie posiadając wiedzy, czy na tych gruntach mogą być one zastosowane ze względu na zawartość metali ciężkich. Obowiązek posiadania takich badań wynika z § 6 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia koś, który stanowi, że *badania metodami referencyjnymi gruntów, na których mają być stosowane komunalne osady ściekowe, obejmują ustalenie zawartości metali ciężkich: ołowiu, kadmu, rtęci, niklu, cynku, miedzi i chromu.*

Odpowiedzialnym za powyższe jest Krzysztof Utnik specjalista ds. technologicznych do którego, zgodnie z zakresem obowiązków należy analizowanie wyników badań laboratoryjnych.

Krzysztof Utnik wyjaśnił (...) *Przyjmując sprawozdanie z badań gleby w celu umożliwienia odbioru osadu, przez niedopatrzenie nie zauważyłem, że sprawozdanie jest niekompletne i nie zawiera badań dotyczących zawartości metali ciężkich.* [Dowód: akta kontroli str. 381-384]

3. W badanym okresie oczyszczalnia ścieków MWiK wydała 19 odbiorcom osady o wadze 1.801,0 Mg, do zastosowania na gruntach o powierzchni 330,4300 ha nie posiadając jeszcze wyników badań laboratoryjnych tych gruntów. Wyniki badań gruntów (pozytywne) Spółka otrzymała dopiero po wydaniu osadów odbiorcom. Przyczyną powyższego było niedopełnienie obowiązków służbowych przez kierownika Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesława Krycia, który zgodnie z zakresem obowiązków jest odpowiedzialny za analizowanie wyników badań laboratoryjnych oraz bezpośrednio odpowiada za całokształt działalności podległych pracowników i wyniki pracy komórki. [Dowód: akta kontroli str. 69-72, 417-421]

Powyższe skutkowało niedopełnieniem obowiązku określonego w art. 43 ust. 3 ustawy o odpadach, który stanowi, że - *Przed stosowaniem komunalne osady ściekowe oraz grunty, na których mają one być stosowane, powinny być poddane badaniom przez wytwórcę komunalnych osadów ściekowych.*

W przypadku negatywnych wyników badań gleby, które w tym przypadku nie miały miejsca, udostępnienie osadów rolnikom mogło skutkować ujemnym wpływem na stan środowiska naturalnego.

Z wyjaśnienia kierownika Wydziału Oczyszczalni Ścieków Wiesława Krycia wynika, że wydanie osadów odbiorcom do rolniczego wykorzystania przed wykonaniem

Uwagi dotyczące
badanej działalności

badan gleby nastąpiło w wyniku niedopatrzenia związanego z weryfikacją odbiorców osadu, pod kątem wykonania badań gleby. [Dowód: akta kontroli str. 440]

Z tytułu nadzoru nad pracą podległych pracowników, odpowiedzialność za ww. nieprawidłowość ponosi także Prezes Spółki, Zdzisław Foremniak.

1. Z ustaleń kontroli wynika, że próbki gruntów do badań pobierane były przez laboratorium MWiK, nieposiadające akredytacji w tym zakresie, a następnie przesyłane do badań, które przeprowadzało laboratorium SGS EKO-PROJEKT Spółka z o.o. w Pszczynie, posiadające certyfikat akredytacji w zakresie badania gruntów.

Zdaniem NIK, podobnie jak w przypadku osadów, dobrą praktyką byłoby pobieranie próbek gruntu do badań przez to samo laboratorium, które dokonuje tych badań, tym bardziej, że posiada w tym zakresie stosowny certyfikat akredytacji.

2. Badania kontrolne wykazały, że Spółka poza czterema przypadkami, gdzie rolnicy wykorzystywali osady w kolejnych dwóch latach na tych samych gruntach nie zlecała przeprowadzania ponownych badań gruntu po zastosowaniu osadów. Spółka nie prowadziła również kontroli w zakresie wykorzystania osadów na działkach, które wskazywane były przez odbiorców w zleceniach. [Dowód: akta kontroli str. 422] Pomimo, że przepisy prawa nie nakładają ww. obowiązków na wytwórcę osadów, to zdaniem NIK prowadzenie wrywkowych kontroli w tym zakresie wydaje się celowe ze względu na dbałość o ochronę środowiska.

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

4. Realizacja wniosków pokontrolnych

Opis stanu
faktycznego

W latach 2011 – 2012 Spółka nie była kontrolowana przez żadną instytucję w zakresie gospodarowania osadami wytwarzanymi w oczyszczalni ścieków oraz nie była obciążona karami lub grzywnami z tytułu prowadzenia gospodarki w tym zakresie. W związku z powyższym NIK nie dokonuje oceny działalności Spółki w tym obszarze. [Dowód: akta kontroli str. 385-386]

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁹, wnosi o:

1. Przestrzeganie warunków określonych w decyzji Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 17 października 2003 r., znak: ŚR.III.6620-30/2003, w zakresie obowiązku ważenia odpadów, w tym osadów wydawanych użytkownikom gruntów.
2. Rozważenie możliwości ważenia lub bardziej precyzyjnego określania wagi przekazywanych do wykorzystania osadów.
3. Oddzielanie lub znakowanie miejsca składowania osadów dowożonych bezpośrednio po ich wytwarzaniu i osadów z których pobierano próbki do badań;
4. Dostosowanie warunków składowania osadów na drugim składowisku do zgodności z przepisem art. 43 ust. 2 ustawy o odpadach.

⁹ Dz.U. z 2012 r., poz.82

5. Przekazywanie wszystkim odbiorcom wyników badań laboratoryjnych osadów, zgodnie z wymogiem określonym w *ustawie o odpadach* i późniejszej ustawie z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach oraz dokumentowanie tych czynności.
6. Wydawanie osadów odbiorcom, posiadającym kompletne wyniki badań laboratoryjnych gruntów, uwzględniających zawartość metali ciężkich w glebie, zgodnych z metodami referencyjnymi badań określonymi w załączniku nr 5 do *rozporządzenia koś*.
7. Zaprzestanie wydawania osadów bez wcześniejszego uzyskania wyników badań laboratoryjnych gruntów, na których mają być one zastosowane.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kielce, dnia czerwca 2013 r.

Kontroler
Zbigniew Majewski
główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
Najwyższej Izby Kontroli
Delegatura w Kielcach

Tadeusz Poddębniak

.....
podpis

.....
Podpis